

วิถีชีวิตไทยบนพื้นฐานแห่งกรรม

โดย

ระพี สาคริก

"กรรม" เป็นคำกล่าวซึ่งมักได้ยินบ่อย ๆ จากปากพระสงฆ์ หรือ แม้ก็ผู้สูงอายุบางคน ส่วนบุคคลทั่วไปที่ยืนอยู่ก้นด้านหนึ่งมักไม่เข้าใจ และคิดว่าเป็นเรื่องของคนแก่ผู้ซึ่งเข้าวัด ดังนั้นทั้งสองด้านจึงมีแนวโน้มทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อหวังสร้างสรรค์ชีวิตแต่ละคนอย่างจริงจังได้

จากภาพดังกล่าวทำให้มีโอกาสมองเห็นสังขรณ์อย่างน้อยสองประการด้วยกันคือ ประการแรกรู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม "ไม่ว่าชนกลุ่มไหนย่อมมีสองชั่ว" ประการที่สองจากธรรมชาติของมนุษย์ หากขาดรากฐานซึ่งหยั่งลงลึกซึ่งถึงความจริง ย่อมไม่อาจนำสิ่งต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ได้อย่างถึงเป้าหมาย หรือ แม้ก็ไม่แสดงความสนใจเพราะมองไม่เห็นประโยชน์

จากประสบการณ์ชีวิตผู้เขียนทำให้เห็นได้ชัดเจนนยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ว่า จากภาพรวมของสิ่งทั้งหลายซึ่งอยู่ในสังคมแม้เพียงของไทย หากให้มีสองด้านเท่านั้น เพราะนั่นอาจเป็นธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไป แต่ที่น่าจะถือเป็นเงื่อนไขสร้างปัญหาอย่างสำคัญคือ ภาพสองด้านซึ่งแทนที่ตรงกลางจะเชื่อมโยงถึงกันและทำหน้าที่เป็นแกนอันแข็งแรง ช่วยให้สองด้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสอดคล้องกันได้ กลับกลายเป็นช่องว่างห่างออกจากกันยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่างสองด้านซึ่งด้านหนึ่งคือสิ่งที่อยู่บนพื้นฐานธรรมชาติ กับอีกด้านหนึ่งคือสิ่งที่อยู่บนพื้นฐานการจัดการโดยมนุษย์ โดยเฉพาะด้านนี้ถือเป็นสังขรณ์ที่มีรูปแบบ และไม่เพียงเท่านั้น คนซึ่งอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความหลากหลายยังมีแนวโน้มยึดติดอยู่กับด้านรูปแบบลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้น จึงทำให้มีการสะท้อนพฤติกรรมที่ขัดแย้งกัน เกิดขึ้นภายในรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

จากปัญหาพื้นฐานที่หยิบยกมากล่าว ถ้ามองภาพอย่างรวม ๆ จะพบได้ทุกอย่าง หากมองที่ระบบราชการซึ่งถืออยู่ในด้านการจัดการและมี หุ่นมือเชื่อมโยงถึงทุกสิ่งจะเห็นภาพได้ชัดเจนมาแล้วทุกยุคสมัยว่า มีช่องว่างห่างจากชีวิตที่ยังคงสัมผัสอยู่กับพื้นดินทั่ว ๆ ไปทั้งในด้านการปฏิบัติและแนวคิด ยิ่งขึ้นไปสู่ระดับสูงก็ยิ่งสะท้อนภาพแนวคิดยึดติดรูปแบบเด่นชัดยิ่งขึ้น

หากมองการศึกษาในด้านการจัดการก็จะพบกับภาพเดียวกัน ยิ่งอยู่ร่วมพื้นฐานเดียวกันกับราชการก็ยิ่งสะท้อนภาพปัญหาชัดเจนยิ่งขึ้น แต่ที่หาใช่หมายความว่าถ้าออกมาอยู่นอกระบบราชการแล้วจะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากเงื่อนไขเป็นสิ่งแฝงอยู่ในรากฐานทั่วไปของสังคม การปรับเปลี่ยนหากกระทำได้จึงเป็นเพียงด้านรูปแบบเท่านั้น เช่น เดียวกันกับความเพียรพยายามของคนกลุ่มหนึ่งที่จะปฏิรูปการเมืองซึ่งจะเห็นได้ชัดว่า มีการเน้นเปลี่ยนแปลงอยู่ในด้านการจัดการเช่นกัน ทำให้คาดการณ์ได้อย่างแน่ชัดว่า ผลที่ปรากฏไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็คงวนเวียนอยู่เพียงเปลี่ยนแปลงรูปแบบในด้านการจัดการเท่านั้น

ในด้านการจัดการศึกษาและส่งเสริม เผยแพร่ธรรมะ ซึ่งมีพระสงฆ์และวัดคือทั้งตำราทางศาสนาซึ่งเรียกกันว่าพระคัมภีร์ หากบุคคลผู้มองไม่ยึดติดอยู่กับรูปแบบมากนักก็คงเห็นว่า มีสภาพและลักษณะปัญหาไม่ต่างไปจากด้านเหตุผลที่ได้อธิบายมาแล้ว ดังได้ยินเสียงสะท้อนปรากฏออกมาจากเสียงชาวบ้านทั่ว ๆ ไปเป็นครั้งคราวว่า "ภาษาพระฟังไม่รู้เรื่อง" แม้อีกด้านหนึ่งจะมีคนเข้าวัดไปฟังพระเทศน์ซึ่งมักมีการหยิบยกเอาคำบาลีมากล่าวไว้เป็นช่วง ๆ หลายคนมักเข้าไปในสภาพความรู้สึกที่เชื่อว่า การปฏิบัติตามคนอื่นช่วยให้ตนมีความสุข หรือ แม้ก็หนีปัญหาชีวิต เข้าไปอยู่ในอีกมุมหนึ่งซึ่งไม่เหมือนเก่าเท่านั้น

แทนที่แต่ละคนจะให้ความสนใจเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งผ่านเข้ามาสู่วิถีชีวิตอย่างเป็นธรรมชาติ จากรากฐานอันดีเป็นธรรมชาติของตนเองอย่างอิสระ เพื่อมุ่งศึกษาวิเคราะห์ค้นหาความจริง เนื่องจากสิ่งที่ผ่านเข้ามาให้แต่ละคนมีโอกาสสัมผัส ยิ่งผ่านพ้นไปแล้วล้วนเป็นความจริงทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาธรรมะก็มีวัตถุประสงค์อีกทั้งเป้าหมายที่จะหยั่งรู้ถึงความจริงของชีวิตและสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งของตนเองและที่อยู่ร่วมด้วยเช่นกัน

ดังนั้น การมุ่งเข้าไปศึกษาธรรมะในวัดและที่พระสงฆ์ยังเข้าไปอุปสมบท ก็คงต้องมีสิ่งดังกล่าวแล้วอยู่ในรากฐานตนเองก่อนอื่น หากขาดสิ่งนี้ ความจริงก็จะปรากฏออกมาในลักษณะที่มีสองด้าน โดยมีช่องว่างอยู่ตรงกลางอีกทั้งห่างมากขึ้น จึงเป็นโอกาสให้สิ่งแปลกปลอมเข้าไปแอบแฝง ซึ่งในที่สุดก็ย่อมเผยออกมาให้ผู้อื่นรู้ได้เห็นได้ไม่ว่าเร็วหรือช้า

"กระแสน้ำแห่งกรรม" ซึ่งผู้เขียนกำลังมองเห็นและนำมาเขียนนี้ จึงไม่น่าจะมุ่งที่รูปแบบไม่ว่าในด้าน - คุณวุฒิหรือสงฆ์ ซึ่งขณะนี้หากมองที่คนไม่ว่าเปลือกนอกจะมีรูปลักษณะอย่างไร อครุรู้สึกไม่ได้ว่ากำลังมีปัญหาหนัก-ยิ่งขึ้น หากมองจากความเข้าใจในรากฐานตนเองโดยที่คิดเสมอว่า ไม่จำเป็นต้องให้คนอื่นมาเข้าใจเหมือนตน

จากภาพรวมของชีวิตที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดทำให้เชื่อมั่นว่า **"กรรมไม่ใช่เรื่องเหลวไหล ไม่ใช่เรื่องแค้ใช้สำหรับพระสงฆ์และคนแก่ที่เข้าวัด อีกทั้งไม่ใช่เรื่องซึ่งจะตึงคับหรือยึดเยื้อยค้ำให้คนอื่นเชื่อ แต่น่าจะหมายถึงเงื่อนไขที่เข้าไปแฝงอยู่ในรากฐานจิตใจตนเอง ขณะที่บุคคลนั้น ๆ ปลดปล่อยให้มีช่องว่างเกิดขึ้นในใจ"**

หากมองภาพสังคม สิ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ยังมีสักขีพยานที่เป็นความจริง ดังที่มีการยกพวกฆ่ากันเองกลางกรุงซึ่งปรากฏครั้งแล้วครั้งเล่า เนื่องจาก ความเชื่อในอำนาจจากรากฐานตัวเองที่กำหนดให้ตนมุ่งสู้คนอื่นด้วยกำลัง

เราจึงน่าจะกล่าวได้อย่างมั่นใจว่า เงื่อนไขแห่งกรรมที่เข้าไปแฝงอยู่ภายในรากฐานจิตใจแต่ละคนบนพื้นฐานสังคมซึ่งมีสองด้านโดยที่ช่วงกลางหย่อนยานทำให้ขาดความมั่นคงยั่งยืน ย่อมมีเหตุผลผลส่งถึงกรรมของสังคมด้วย เนื่องจากกำหนดให้คนซึ่งอยู่ร่วมกันอย่างรวม ๆ ยึดติดรูปแบบของอำนาจอยู่คนละชั่วแต่อยู่บนพื้นฐานร่วมกัน

ดังได้กล่าวแล้วว่า การที่จะปฏิรูประบบราชการใหม่ก็ดี จะปฏิรูประบบการเมืองใหม่ก็ดี แม้การปฏิรูปโครงสร้างการจัดการศึกษาให้ออกมาจากระบบราชการ หากไม่มองข้ามไปว่าสิ่งเหล่านี้เกิดจากแนวคิดและการนำปฏิบัติของคนซึ่งรากฐานจิตใจยังคงตกอยู่ในสภาพยึดติดรูปแบบจนเป็นธรรมชาติ ผลที่ปรากฏเป็นสังขธรรมก็จะเป็นเพียงการปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่เท่านั้น แม้การคิดในช่วงเริ่มแรกซึ่งมีการถกเถียงกันหนักก็คือคำสารภาพความจริงจากรากฐานแล้วว่า มีการยึดติดรูปแบบอยู่แล้วและอยู่กับคนละด้านเท่านั้น หากละลดภาวะยึดติดลงได้เนื่องจากรู้จักทบทวนสิ่งซึ่งเคยมีการคิดการปฏิบัติมาแล้วแม้ไม่ใช่ เรื่องเดียวกันย่อมมองเห็นเหตุและผลที่แท้จริงได้ อีกทั้งจะพบกับความจริงได้ว่า การปฏิรูปสิ่งใดก็ตามขึ้นอยู่กับการปรับรากฐานความรู้สึกของแต่ละคนให้เปิดกว้างออกอย่างเป็นธรรมชาติของตนเองเท่านั้น

ซึ่งคงไม่มีสิ่งใดจะประเสริฐสุดเท่ากับการลงมือปฏิบัติจากความจริงใจของแต่ละคน แทนการเอาแต่พูดอีกทั้งอ้างกฎระเบียบต่าง ๆ อย่างไม่รู้จักจบสิ้นซึ่งโดยสังขธรรม คงทำให้บ้านเมืองถดถอยลงไปแล้ว ในทุกด้านตามกฎธรรมชาติอย่างไม่มีใครจะสู้ได้ แม้สิ่งซึ่งเกิดบนแผ่นดินเราเองและเพื่อคนทั้งนั้นก็ถูกคนจากถิ่นอื่นมานำไปพัฒนาต่อและสร้างประโยชน์ให้แก่คนของเขาอย่างเห็นได้ชัดเจน ซึ่งยิ่งมุ่งไปค้ำว่าเขาและกัดกันเขาตัวเราเองนั้นแหละยิ่งแย่งลงไปอีก ซึ่งสิ่งที่กล่าวมานี้เป็นเรื่องของทุกคนที่ทั้งต้องรับผิดชอบร่วมกันอย่างปฏิเสธมิได้.

25 กันยายน 2538

พ.ส.พ. ส.ต.ม.รัฐ วาลอนันต์ (พิมพ์ครั้งที่ 29 กันยายน 2538)
หน้า 8 (บทความ) คอลัมน์ วอลอนันต์